

Hrvatski kralj u relijeфу na mramornoj ploči krstionice (u nekadašnjem hramu Dioklecijanove palače) u Splitu. U pozadini lijevo (za gledaoca) sarkofag Ivana Ravenjanina, prvog splitskog nadbiskupa, iz doba prvog pokrštenja Hrvata; desno sarkofag splitskog nadbiskupa Lovre, prijatelja kralja Zvonimira.

zloglasne provale Tatara i nemilo haranje Turaka, a nešto i sam zub vremena. Vide se još samo ruševine, po koja crkvice, što je izbjeгла rušilačkoj bujici, te arhitektonski fragmenti i kovinski nakiti iz neopljačkanih grobova, sakupljeni u zbirci »Bihaća« u Arheološkom muzeju u Splitu. Ovi nam ostaci pružaju ipak mogućnosti, da dočaramo u svojoj mašti građevine i način života našega naroda u dalekoj prošlosti.

Brojna naselja i crkvice iz starohrvatskog doba u plodnom polju splitske okolice, a osobito onaj gusti niz crkava i samostana uz solinsku rijeku, istočno od ruševina stare Salone, svjedoče nam, da su Hrvati u prvim stoljećima svoга života u današnjoj svojoj postojbini odabirali za svoja sjedišta radije ladanjske predjele nego li teritorij porušenoga rimskoga grada. Ali već u početku IX. stoljeća gradili su naši predci crkve i samostane u kamenu, ponajviše na temeljima i materijalnom napuštenih i porušenih rimskih zaselaka, kojima je ova okolica obilovala.

Uklesane pletenice, kuke, biljni i životinjski motivi, a u doba većega razvoja i ljudske figure resile su pročelja zgrada i crkveni namještaj izraden u kamenu i u mramoru. Hrvatski vladari i odličnici gradili su i svoje stambene zgrade u kamenu i pokopavali se u kamene sarkofage. Zlatne i srebrne naušnice, ogrlice i prstenje iz starohrvatskih grobova pokazuju nam, da se je naš narod kitio i u ono doba ukusnim i bogatim nakitima.

Ako ovu vrstu gradnje i načina života usporedimo s onim ostalih Slavena — koji do mnogo kasnijeg doba grade samo u drvu i pokopavaju se u proste grobove u zemlji — razumjet ćemo, koliki su napredak pokazali Hrvati malo poslije nego su se doselili u ove krajeve. Ovaj kulturni napredak imaju bez sumnje da zahvale u prvom redu tome, što su zarana prigrlili kršćansku vjeru i došli u neposredan kontakt sa spomenicima i načinom života rimskoga svijeta.

Dr. Antun Grđin.

»DRUGOVI« MLETAČKIH KNEZOVA U DUBROVNIKU.

Najstarije doba dubrovačke historije do početka XIII. stoljeća slabo nam je poznato, jer, osim dubrovačkih anala i hronika iz XV.—XVIII. stoljeća što su za to doba gotovo sasvim nepouzidane, imamo vrlo malo savremenih spomenika i svjedočanstva. Ali i »mletačko doba« od g. 1205.—1358. još je uvijek slabo istraženo, to jest savjesno i temeljito ga je istražio Jireček, ali nije sti-

gao da i opširno prikaže cijelu dubrovačku historiju, kako što od njega samoga znam da mu je bila namjera da učini pošto svrši svoju *Geschichte der Serben*. Ali smrt ga je pretekla, pa nije ni nju dovršio, a za Dubrovnik ostavio nam je, uz neke monografije, zbijeni pregled njegove historije što ga je dao g. 1883. za češki *Náučný Slovník* pod riječju Dubrovnik. I

tako specijalno za »mletačko« doba treba da se još uvijek zadovoljavamo člankom S. Ljubića *Obodnošajih dubrovačke sa mletačkom republikom* tja do g. 1358. koji je g. 1868. izašao u V. knjizi »*Rada*«, ali je sasvim zastario, jer, kada ga je Ljubić pisao, nisu još bili publikovani gotovo nikakvi dokumenti, naročito iz dubrovačkoga arhiva, osim Miklošićevih *Monumenta Serbica* i Pucićevih *Spomenika srpskih*. A što se uz Jirečeka i poslije njega nije niko našao ko bi opširnije i u cjelini prikazao povijest dubrovačku, tomu je bez sumnje uzrok što je doslije izdan samo jedan vrlo malen dio dokumenata sačuvanih u dubrovačkom arhivu, a osim toga i oni koji su već publikovani nisu izdani sasvim kritički. To se može tvrditi donekle i za Smičiklasov *Codex diplomaticus* (ja sam slušao da Smičiklas povelje nije sam prepisivao nego ih je kazivao u peru mlademu pomagaču!) a još više za Kukuljevićev; Jireček je pak svojim kritikama o pet knjiga *Monumenta Ragusina*, izdanih od Jugoslavenske akademije, dokazao da to izdanje nije ni za što nego treba sve to još jednom izdavati. U novije doba pokušao je dati potpunu dubrovačku historiju prof. Dr. B. Cvjetković izdajući g. 1916. prvu knjigu *Uvoda u povijest dubrovačke republike* a g. 1917. opet samo prvu knjigu *Povijesti dubrovačke republike* koja ide »od najstarijih vremena do 1205«; ovo je djelo bilo vrlo široko zasnovano (imalo je obuhvatiti 11 knjiga!), ali nije nastavljao, jer je valjda sam pisac uvidio da nije išao pravim putem: on je ove prve knjige pisao u Dubrovniku a da se nije nikako koristio dubrovačkim arhivom!

Za »mletačko doba« dubrovačke povijesti naravski najvažnije je da se zna koliko je vremena trajala mletačka vlast nad Dubrovnikom, u čemu se je ona sastojala i kako se je vršila. Kada je mletačka vlast prestala, to vrlo dobro znamo — 28oga februara 1358 kada se je Veliko vijeće sastalo da bira tri domaća kneza mjesto posljednjega mletačkoga koji je vraćen u Mletke (*Mon. Rag.* 2, 208); a znamo i to da je bez prekidanja trajala, prije toga dana, amo od g. 1205. Naprotiv nije sigurno je li bilo u Dubrovniku efektivne mletačke vlasti i prije g. 1205. Prva je vijest o nekom političkom odnosu Dubrovnika prema Mlecima vrlo pouzdana, samo što nije dosta jasna: g. 1000 mletački dužd Petar Orseolo II. s dopustom bizantskoga cara Vasilija II. krene s velikom mornaricom da pokorava dalmatinske primorske gradove i otoke tobože za to da ih očuva od hrvatskih navala a da brani mletačku pomorsku trgovinu od neretljanskih gusara, pa pošto on

osvoji i Korčulu i Lastovo, dodoše na Korčulu »arcibiskup dubrovački sa svojima, te se kod crkve sv. Maksima (koje više nema) duždu zakleše i pokloniše« (*Rački Documenta* 428). Tako priča Ivan gjakon, koji je kao tajnik pratio mletačkoga dužda na tome putu. Iako se tomu svjedočanstvu savremenika i očevica može vjerovati, treba svakako pitati specijalno za Dubrovnik što to znači da su se arcibiskup s nekoliko odličnijih građana g. 1000 na Korčuli »zakleli i poklonili« mletačkom duždu, — znači li to da su se odbili od Bizanta i prešli pod mletačku vlast? Ono prvi ne mora biti, jer isti Ivan gjakon priča (o. c. 426) da su, dok je Orseolo bio u Zadru, došli tamo i krčki i rapski biskup, te da su mu se i oni obvezali se da će u svetačne dane u crkvama slaviti duždevo ime »poslije imena carevâ« (t. j. bizantskih careva Vasilija II. i Konstantina VIII., koji su tada zajedno vladali u Carigradu), — a to znači da se Krk i Rab tom prilikom nisu sasvim odbili od Carigrada, premda su se njihovi biskupi zaklinjali mletačkom duždu, znači dakle da su ostali pod vrhovnom, iako možda samo nominalnom vlasti bizantskom. Pa ako je tako moglo biti s Krkom i Rabom, koji su mnogo bliže i samim Mlecima i Zadru, koji je od g. 978. bio zbilja u mletačkim rukama, još je lakše moglo biti s Dubrovnikom koji im je mnogo dalji a koji nije vidio mletačke flote, tim više što Dubrovniku nije prijetila opasnost ni od hrvatske države, s kojom nije graničio, a ni od Neretljana s kojima je živio u prijateljstvu. Ali opet Jireček je imao dovoljna razloga da kaže: »kod crkve sv. Maksima na Korčuli podložio se duždu i dubrovački biskup s građanima« (u prevodu u mojoj *Dubrovačkoj Numizmatiki* I, 3). Ali u čemu se sastojala ta podložnost, ne znamo apsolutno ništa; Ljubić (*Rad* 5, 58) misli da su se vjerovatno već tada Dubrovčani obvezali primati iz Mletaka kneza kao upravitelja i plaćati godišnji danak, te se pozivlje (o. c. b 5) na kasniji pripis u jednom rukopisu hronike mletačkoga dužda Andrije Dandola (g. 1342.—1354.) u kojemu se kaže da su tom prilikom slani iz Mletaka »prefecti« u dalmatinske gradove, »videlicet: Otto Urzeolus Spatum, alibi Ragusium, et Spatum eius filius«, ali ta dosta konfuzna vijest (jer ne znam što bi imalo značiti ono »alibi«) nije pouzdana, pa zato se i Jireček na nju ne obazire. Još je važnije što se Jireček ne slaže s Ljubićem u pogledu trajanja mletačke vlasti nad Dubrovnikom u XII. i XIII. stoljeću: Ljubić je dokazivao da se je za to vrijeme Dubrovnik više puta vraćao pod Mletke, to jest upravo da je bio za cijelo vrijeme pod njima, a da je samo nekoliko godina bio što opet pod Bizantincima a što pod Normanima iz južne Italije; Jireček naprotiv govori: »Ali

je to (t. j. gospodstvo mletačko od g. 1000 dalje) bilo samo za kratko vrijeme, jer za cara Romana III. Argira (g. 1028.—1034.) Dubrovčani su se opet borili u bizantskoj mornarici...« (l. c.). Jireček je dakle nalazio da je to prvo mletačko gospodstvo trajalo od g. 1000. samo do g. 1032., jer je ta borba Dubrovčana uz Grke bila g. 1032. (Rački, Documenta 437); on je tako mislio kada je (g. 1883.) pisao svoj članak za *Náučný Slovník*, ali bi kasnije još više stegnulo to vrijeme: on je naime tada mislio da je falzifikat povelja od g. 1023. kojom je dubrovački »arcibiskup« odobrio osnovanje benediktinskoga manastira na Lokrumu kod Dubrovnika, a da je dubrovačka arcibiskupija »čini se g. 1022. zbilja osnovana« (l. l.), pa je zato i tvrdio, da je došao g. 1000. na Korčulu dubrovački »biskup« a ne, kako je Ivan gjakon tvrdio, »arcibiskup«. Nego poslije se Jireček uvjerio da je ta povelja, koja nam je sačuvana samo u ovjerenom prepisu od g. 1229., autentična, jer g. 1903. nije više o tome sumnjao (u Jagićevu *Archiv-u* XXV., 502.—503.), a njenu je autentičnost Šišić i dokazao (Letopis popa Dukljanina str. 205.—206). Ta je povelja pisana g. 1023. »temporibus sanctorum imperatorum Basilli et Constantini«, dakle već opet pod bizantskom vlasti, tako da za to prvo gospodstvo Mletaka nad Dubrovnikom — ako ga je uopće bilo — možemo uzeti samo kratko doba od g. 1000. do g. 1023. Za ostali dio XI. stoljeća i za XII. stoljeće nema ni Ljubić nikakvih savremenih dokaza, jer on sam ne uzimlje ozbiljno vijest što nam je ostavio Slade (Dolci) da su g. 1122.—1152. upravljali Dubrovnikom četiri mletačka kneza (Rad 5, 75), od kojih su trojica zbilja bili dubrovački knezovi, ali tek u XIII. stoljeću.

Dok o prvom gospodstvu mletačkom nad Dubrovnikom znamo vrlo malo, o drugome iz g. 1205.—1358. znamo mnogo, jer su nam sačuvani i mnogi i pouzdani spomenici o njemu, ali opet ne znamo još sve što bismo htjeli i što bi nam trebalo znati. Za početak toga drugoga mletačkoga gospodovanja najstariji je svjedok spomenuti Andrija Dandolo koji kaže da je novi »latinski« carigradski patrijar Toma Morosini, prolazeći s mletačkom mornaricom mimo Dubrovnik na putu u Carigrad, prisilio grad da se pokori Venecijancima; to je moglo biti tek poslije 15. maja g. 1205., jer se je toga dana Morosini još nalazio u Mlecima (Rad 5, 85); Dubrovčani su se morali pokoriti, jer su krstaši i Mlečići 12. aprila g. 1204. bili osvojili Carigrad i uništili carigradsko carstvo, tako da se Dubrovčani nisu mogli nadati pomoći od Carigrada. Da je tako Dubrovnik g. 1205. došao pod mletačku vlast, u tome su svi složni koji su se bavili histo-

rijom Dubrovnika, ali odmah za prve godine nalazimo jednu dosta važnu nesuglasicu. Jesu li se i g. 1205. Dubrovčani obvezali na pokornost nekim ugovorom sklopljenim s Mlecima, nije nam poznato, ali sva je prilika da jesu, iako nam se pogodba nije sačuvala, pa možemo misliti, da je taj ugovor od 1205. u glavnome bio kakvi su nešto mlađi ugovori od g. 1223., 1236. i 1252., koji se gotovo ponavljaju, a u kojima je glavni uvjet da će Dubrovnik primati za kneza, t. j. za upravitelja grada, jednog Mlečića što ga izabere mletačka vlada. Prema tome bismo imali očekivati da ćemo odmah g. 1205. naći u Dubrovniku i prvoga mletačkoga kneza; i doista Ljubić u svojem popisu mletačkih knezova u Dubrovniku (Rad 5, 107 i d.) uzimlje kao prvoga Lovra Quirini za g. 1205.—1216, ali Jireček koji je sigurno bez prispodobe pouzdaniji svjedok, izrijekom tvrdi: »Prvi je comes bio Ivan Dandolo od g. 1214—1237, ali su njegovi nasljednici slani uvijek samo na dvije godine« (l. c.). Ako je dakle Ivan Dandolo bio prvi mletački knez u Dubrovniku, onda ipak Mleci za prvih 9 godina nisu imali samo svoga kneza, pa su valjda u početku ostavili domaćega kneza, a tek g. 1214, s nama nepoznatog razloga, poslali svoga, koji je ostao u Dubrovniku 23 godine, dok su se možda Dubrovčani pomalo naučili da im bude na čelu grada Mlečić!

A kad sam jednom spomenuo prvog mletačkog kneza, da odmah rečem da još uvijek nemamo potpun i pouzdan popis tih mletačkih knezova: neki stariji popisi (u Razzija, Slade i Engela) potpuni su doista, — i previše! — ali su vrlo nepouzdan; isto je tako potpuno i nepouzdan i najnoviji popis u članku gđice G. Majer, *Sigilli di magistrature veneziane nei possedimenti d'oltremare* (Archivio storico della Dalmazia, Rim 1931. str. 13—14); tako da je relativno još najbolje potpuni potpis onaj prije spomenuti Ljubićev. Ali jedini popis što se osniva na savremenim spomenicima dao je Jireček u dodatku E k izdanju dubrovačkoga Statuta od g. 1272, na str. 459—462, samo što je on na žalost taj svoj popis ograničio na one knezove što se spominju u Statutu i u njegovim poznijim dodacima, dakle na knezove od Marka Giustiniani (g. 1270—1272) do posljednjega Marka Soranza (g. 1356—1358), izostavivši i one među njima koji idu u to vrijeme, ali se u Statutu ne spominju.

Kao što nam je nepotpun popis mletačkih knezova, tako nam je nepotpuna i slika njihova zadatka i rada u Dubrovniku, po red onoga što smo o tome kazali Ljubić (u Radu 5, 98 i d.) i ja (u reviji Dubrovnik (u prvoj svesci); sada kada su

izdani i Statut i zapisnici sjednica raznih vijeća iz mletačkoga doba, moglo bi se mnogo detaljnije taj njihov rad prikazati, iako već sada dobro znamo da je njihova glavna zadaća bila da paze da se u Dubrovniku čini sve što mletačka vlada naređuje, a ne čini ništa što bi moglo biti na štetu mletačkim interesima a naročito mletačkoj trgovini.

A sad, poslije ovoga dugog uvoda, mogu pristupiti kratkomu članku o »drugovima« mletačkih knezova u Dubrovniku. Iskreno ću kazati da sam ih se sjetio čitajući već spomenuti članak gđice. Majer, u kojemu sam (na str. 12) čitao ovo: »Una dalibrazione del Maggior consiglio (u Mlecima) di tale anno (t. j. od g. 1256) in data 4 maggio statuivo che il Conte di Ragusa dovesse avere duos socios ai quali egli doveva dare annualmente 50 lire veneziane per salario a duas robas et convenientes omni anno«, dakle dubrovački knez imao je imati dva »druga«, kojima je godišnje imao davati (bez sumnje svakome) po 50 mletačkih lira plaće i dva pristojna odijela. Kakvi su to kneževi »drugovi« i što su oni imali da rade? Nisam se sjećao da se o njima što govori u kojemu djelu ili članku što se bavi dubrovačkom historijom, pa sam dao tražiti. Najprije sam pogledao u ona tri ugovora od g. 1232, 1236 i 1252, ali u njima o kakvim drugovima kneza nema govora. Tražio sam zatim u Ljubica i kod njega našao (Rad 5, 98) da je zbilja po zaključku od toga dana dubrovački knez imao voditi sa sobom, mjesto jednoga, »duos socios venetos« i kancelara, »da mu pomažu u obavljanju državnih posala«. Jasniji nam postaje njihov krug djelovanja po formuli njihove zakletve koja se nalazi u Statutu (na str. 25) pod natpisom »Sacramentum militum sive sociorum d. comitis«. Tu upada odmah u oči da se oni zovu »militēs sive socii domini comitis«; otkuda i zašto to, da je tu na prvome mjestu ime miles a tek na drugom socius, — ne umijem kazati, ali to stoji da se i u Statutu i docnije običnije zovu onim prvim imenom. To je tim čudnije što je inače miles titula koju nosi, istina izuzetno, sami knez; redovno je nosi samo Marin Badoer, koji je tri puta bio knezom u Dubrovniku (god. 1292—1294, 1297—1299 i 1303—1305), te sam sebe više puta označuje kao »Nos Marinus Badovarius, miles, comes Ragusii«, a osim njega, bar po registrima u Monumenta Ragusina (koji su inače također nepotpuni i nepouzdati), g. 1231. »d. Iohannes dandulus, miles, Ragusii comes« (Monumenta Ragusina 5, 87). Važnije je što po toj formuli zakletve vidimo da se knežev »drug« obvezivao da će dobro savjetovati kneza, kad bi ovaj od njega tražio savjeta, i da će savjesno vršiti kneževu duž-

nosti, »ako bi ostao mjesto samoga kneza« (si remansero in loco ipsius comitis), dakle on je imao biti savjetnik i zamjenik knežev kad ovoga ne bi bilo ili kad bi bio odsutan. A kako su onda dijelili taj posao oba druga kad su bila dvojica? A još više, što je onda imao da radi ban (lat. viccomes ili vicarius) što ga je dubrovačko Veliko vijeće svake godine biralo između svojih članova? Ali da je drug knežev bio i njegov zamjenik vidi se po tome što je g. 1330. Veliko vijeće nešto odlučilo premda je knežev drug u ime odsutnoga kneza protestovao (»protestante semper Andriolo Scarlato, socio domini comitis, nomine ipsius domini comitis«, Monumenta Ragusina, 5, 286). Na drugom mjestu pak ima u Statutu (na str. 172) opet »Sacramentum militis qui sedet in parva curia«, gdje se miles zaklinje da će u »maloj kuriji« (u sudu što je sudio u sporovima o stvarima što vrijede manje od 5 perpera) suditi savjesno i »secundum usum civitatis Ragusii«, da će sjediti u sudu svakog radnog dan za gragjane a svake nedjelje za seljake, otočane i strance, i da neće nikad prije presude ići komu od parničara da s njim jede i pije! On je svakako bio kao predsjednik toga suda, jer tek poslije njegove zakletve navodi se u Statutu zakletva sudaca, a kad se spominju poslovi tih sudaca, kaže se uvijek da ih imaju vršiti »cum milite d. comitis« (str. 172, 173, 178). Prema tome dakle drug knežev bio je i predsjednik male kurije. Je li možda jedan drug bio sudac a drugi pomoćnik i zamjenik knežev? Ili je možda u doba kad je sastavljan Statut bio samo jedan »drug« koji je bio i jedno i drugo? To su pitanja na koja se, bar s pomoću registara u Monumenta Ragusina, ne može odgovoriti, jer po njima nalazim da se u svih 5 knjiga samo još jedamput spominje neki rad jednog kneževa druga: g. 1357. jedan se ulak »coram provido viro ser Petro socio d. comitis« i pred dva vlastelina zakleo da je predao neko pismo (Monumenta Ragusina 2, 199). Inače treba kazati da knežev drug, iako je bio njegov zamjenik i predsjednik maloga suda, nije bio ugledna ličnost: prije svega nije bio vlastelin mletački, a onda njegov se niži čin vidi po tome što mu je knez davao dosta mršavu plaću (50 mletačkih lira, a to je otprilike $\frac{1}{8}$ od 400 perpera što je knez dobijao, uz svakojake druge prihode, od dubrovačke općine i po dva »pristojna«, dakle sigurno ne gospodska odijela).

»Drugovi« kneževi bili su dakle mletački činovnici i Mlečići, pa su ipak zadržani i pošto se je Dubrovnik oslobodio mletačkoga gospodstva: možda već g. 1358. (jer su bez sumnje s posljednjim mletačkim knezom

pošli i njegovi »drugovi«, a svakako g. 1359, za koju nam je sačuvan popis novih izabranih činovnika, nalazimo da je izabran vicarius i miles domini rectoris (Monumenta Ragusina 3, 12, 14), pa tako i g. 1360 (o. c. 44); g. 1367 izabrani su pak dva milites (o. c. 4, 104) dok se vicarius ne spominje; a g. 1378 i 1379 opet po dva milites i jedan vicarius (o. c. 168, 242). To su već bili sama dubrovačka vlastela, ali nam opet ostaje nerazumljivo što je sada uz kneza Du-

brovčanina i njegova zamjenika bana, takogjer Dubrovčanina, trebao knezu »drug«, a naročito što su mu trebala čak i dvojica.

Dokada su se ovi »drugovi« milites birali, ne može se kazati, jer nisu izdani zapisnici vijeća poslije g. 1379, ali svakako i oni pokazuju kako nam je još slabo poznata vrlo komplikovana i razgranana administracija male dubrovačke republike, po kojoj je trebalo da se svakomu vlastelinu i vlasteliću nagje svoja službica i svoja plaćica.

Dr. Milan Rešetar.

KOJE SU JAVNE ŠKOLE U OSIJEKU OSNOVALI ISUSOVCI?

Kao što drugdje po Slavoniji, tako su i u Osijeku prve javne škole vezane uz djelovanje isusovaca.

Isusovci su došli u Osijek 1687. Kardinal Kolonić podijelio im je g. 1701. i župu. Župom je upravljao povremeni superior u nutarnjem gradu, dok su u gornjoj i donjoj varoši sjedili kapelani, od g. 1735. filijalni upravitelji župe. Ubrzo poslije svoga dolaska okupljali su patri mladariju da je uče »artem legendi«.

Najstarija je osnovna škola u nutarnjem gradu, koja postoji već g. 1690. Na toj je školi 1698. bio magister Josef Pömer, koji nije isusovac. Tu je školu g. 1712. preuzeo magistrat. G. 1713. čitamo u protokolu: »ist David Heimb vor ein Schulmeister aufgenommen worden, welcher zur Besoldung vom I. Januari an jährlich haben solle 40 Gulden u. vor jedes Kind so das ABC lernet quartaliter 18 x, vor einem Leser 24 x, vor einen Schreiber 30 x u. vor Rechner 36 x nebst den gewöhnlichen Soldt zue nehmnen habe«. Nastavni je jezik bio njemački. Tu je školu polazio i Strossmayer. Od učitelja, koji su učiteljevali na ovoj školi, znamo za ove: Florian Eusebius Rosengrün (1720 Kristian Ernst Gabriel (1746), Johann Georg Kling (1745.), David Handschuh (1756.—59.), Josef Rakovicz (1761.), Ignatius Fux iz Fortenau (1762.—83.), Franjo Bluck iz Hlohovca-Galgov (1761.), Gjuro Veselić (1782.), Jakob Amon (1789.—91.), Gjuro Živković (1796.), Ivan Burger (1807.—26.) itd.

U gornjoj varoši držali su isusovci školu već g. 1720. G. 1740. učitelj je Ivan Polovi. G. 1775. preuzeo je školu gornjogradski magistrat. O tome ima u gornjovaroškom protokolu ova bilješka: »Zum ein hiesigen Organisten u. Schulmeister ist Marcus Segina aufgenommen worden, als selbster an bahren Geldt zu seiner jährlichen Besoldung von dem Ober-varosch 80 Gulden u. vor der Kirchen 20 Gulden,

Summa 100 Gulden haben solle mit solcher Bedingung, dasz selbeter einen Illyrischen praeceptor zue halten schuldig u. verbunden sein wirdt. Von denen Kindern I.ae Classis die da von ABC an buchstabiren u. lesen wird selbeter monatlich 12 x, der II.ae Classis als deren lesendten u. schreibendten 15 x, der III.ae Classis deren lesen, schreiben, und die Rechnung lernen den 18 x zu fordern haben. Nicht minder der zur Kirchen gehörige Acker von 1 Joch würde ihme resoliert, jedoch dasz selbeter solchen selbst solle bearbeiten lassen. Die dann die halbe Stola als von einem Requiem 30 x, von dem Gang einen grözseren Menschen zu begraben 18 x, von einem Kindt 9 x hat selbeter zu fordern. Und endlichen wurde ihme auch versprochen die Messneray mit der Zeit zue übergeben; dahingegen wird er schuldig sein alle Freytag nach Mittag eine christliche Lehr denen Kindern zu halten wie auch sich in allen übrigen Umständen seiner Schuldigkeit zue befleissen machen können, vorzüglich bei der Orgel zue rechter Zeit sich einzufinden u. endlich das Singen, Musiciren etc. ohne Entgeltung zue thun offerierte die Kinder zu instruiren«.

Ta je škola bila smještena u staroj varmedi (danas Šeperova kuća) u Dugoj (Strossmayerovoj) ulici. Anina škola sagrađena je 40 godina iza župničkog doma, dakle 1863.

Od učitelja spominjemo Wenzla Filipek (1775.), Ivana Weitzera (1808.) i dr.

U donjoj varoši učio je »artem legendi« o. Ivan Sabolović, dok je g. 1723. učitelj Anton Stubenrauch, 1729. Marijan Ivanović, 1734. Mihajlo Piglia...

G. 1729. postoje u Osijeku »scholae triviales utriusque sexus«.

Isusovci su osnovali i osječku gimnaziju. O tome čitamo u grad. protokolu sub 23. III. 1729. ovo: »Von Generalen von Odyer als Commandirenden Generalen zu Essegh an